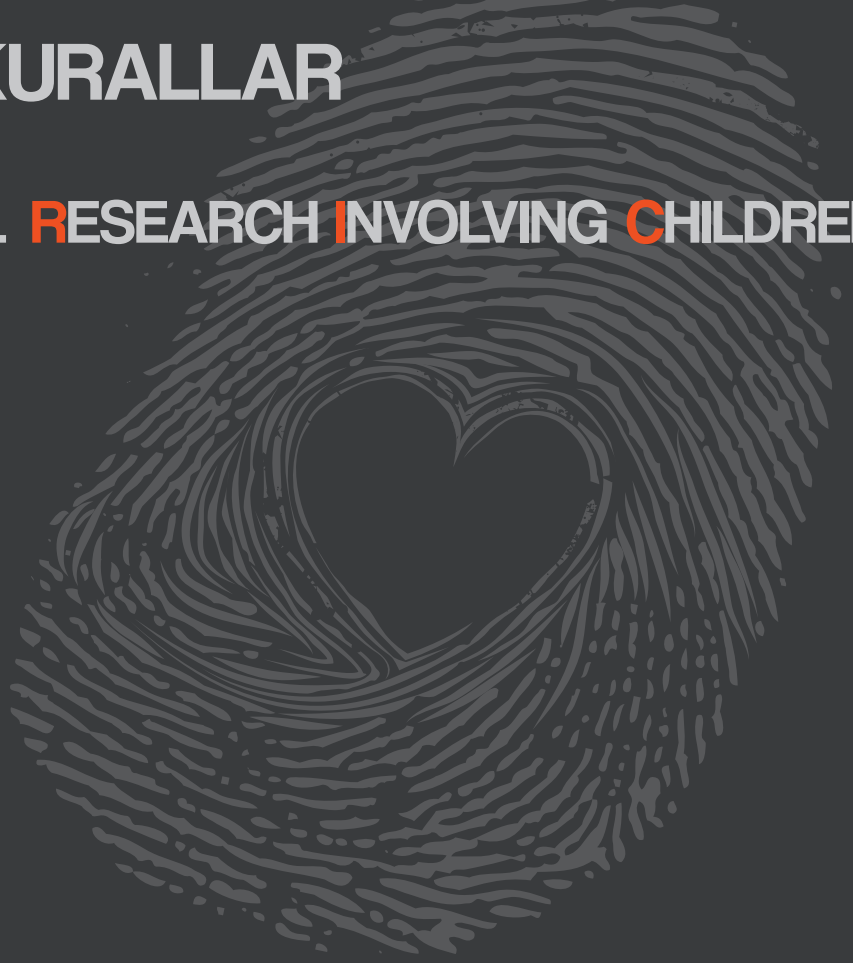

ÇOCUKLARLA İLGİLİ VE ÇOCUKLARLA BİRLİKTE YAPILAN ARAŞTIRMALARDA GÖZETİLECEK ETİK KURALLAR ETHICAL RESEARCH INVOLVING CHILDREN

Centre for Childne
and Young People
research, education, advocacy

 Southern Cross
University

Childwatch
INTERNATIONAL
RESEARCH NETWORK

unicef
Office of Research

UNIVERSITY
of OTAGO

Te Whare Wānanga o Otago
NEW ZEALAND

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi
tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği
Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen
Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması
kapsamında hazırlanmıştır.

115 ÖRNEK DURUMLAR

ERIC'in temel amaçlarından biri de, çocukların ve gençlerin yer aldıkları araştırmaları şekillendiren öykülerin, deneyimlerin, etik meselelerin ve duyarlılıkların öğrenilmesi ve paylaşılmasıdır. Burada yer alan örnek durumlar, araştırmacıların kendi sözleriyle yaptıkları katkılardır ve amaçlanan da karşılaşılabilecekleri daha zorlu ve tartışmalı etik konularda başka araştırmacılara yardımcı olmaktır. Çeşitli uluslararası bağlamlardan ve farklı araştırma paradigmalarından derlenen bu örnek durumlar, etik düşüncüyü geliştirmede ve çocuklarla yapılan araştırmalarda etik uygulamaları iyileştirmede başvurulabilecek süreçlere ışık tutmak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılardan beklenen, bu örnek durumları, kendi deneyimleri ve bağlamları çerçevesinde dikkate almalarıdır.

Örnek durum 21: Gençlik araştırmalarında özendiricilere başvurulurken ortaya çıkan etik mülahazalar

Arka plan bağlamı:

Queensland Gençlik Gelişim Araştırma Projesi (YDRP), 12-18 yaş grubundan gençlerin pozitif gelişiminde gençlik gelişim programlarının rolünü ortaya koymak üzere anketlere başvurdu. Programın gelişim açısından pozitif sonuçlar alınmasına ve gençlerin durumuna katkı sağlayabilecek özellikleri hakkında daha iyi bir anlayışa ulaşmak başlıca hedefimizdi. Araştırmamızın sağlıklı sonuçlara varabilmesi için farklı konumlardan çok sayıda çocuğun katılımı gerekiyordu. Dolayısıyla, gençlerin ve ebeveynlerin, vasilerin, program liderlerinin ve programın yeri okulsal okul müdürlerinin ilgisini çekip onaylarını almamız gerekiyordu.

Etik görev:

Gençleri YDRP'ye katılmaya özendirme sürecinde onlarla başarılı bir çalışma için neler yapmamız gerektiğine karar vermek durumundaydık. Farklı özendirme yollarının olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirdik. Bunların arasında, az sayıda değerli ödüllerle çok sayıda alma değeri o kadar fazla olmayan ödüller; katılımcılara küçük kuruyemiş paketleri, loliop, sticker, kalem, sembolik bir ödeme ve teşekkür anlamında birer sertifika verilmesi gibi seçenekler yer alıyordu. Araştırma projesini nasıl anlatacağımızı, ilgili bilgileri nasıl aktaracağımızı da tartıştık. Öyle ki bu anlatımlar ve bilgiler katılımı gerçek anlamda özendirsin (erişilebilir, dürüst, bilgilendirici, çekici ve gerçekçi olsun), yani tersine katılımı caydırıcı olmasın (aşırı fazla bilgi, aşırı yük bindiren açıklamalar vb. olmasın). Hepsinin ötesinde, stratejimizin nasıl dengeli olabileceğini tartıştık. Öyle bir özendirme stratejisi izlemeliydik ki bir yandan gençlere hitap etsin, onlara çekici gelsin, diğer yandan da zorlayıcı olmasın, üzerlerinde gereksiz basınç oluşturmamasın, gençler arasındaki farklı güç ilişkilerini dengelesin, bu araştırma bağlamında gençlerle ebeveyn, nezaretçi, öğretmen ve program lideri olarak yetişkinler arasındaki ortak yolu bulsun. Gençlerin katılıma evet ya da hayır deme haklarına saygı açısından neler yapmamız gerektiği üzerinde durduk. Hediye, ödeme ya da ödülü gençler araştırma anketini dolduruncaya kadar gizli mi tutmalıydık? Özendiriciler konusundaki her bir seçeneğin gençlerin sağlığı, güvenliği ve iyi olma hali üzerindeki olası etkilerini, farklı özendiricilerin farklı yaş gruplarına nasıl hitap edebileceğini ele aldık. Gençlerin kimi soruları atlamamalarını ve anketi tam olarak doldurmalarını sağlamak için ne gibi yollara başvurabiliriz? Bu soru, katılım stratejimizi geliştirirken üzerinde durduğumuz önemli bir soruydu.

Yapılan tercihler:

Ebeveynlerden, çocuklardan sorumlu kişilerden, öğretmenlerden ve program liderlerinden destek ve onay almak için başkalarını gözetme projeye ilgi esaslarına dayalı bir strateji tercih ettik. Gençlerin, araştırmının değerini kavradıkları için katılmayı tercih edeceklerini umuyorduk. Bununla birlikte, katılmaları ve böyle yapanların çabasını takdir etmelerini sağlamak amacıyla çeşitli özendiricilerin bir karışımına başvurduk. Benimsediğimiz çok yönlü özendirme stratejisinde, gençlerin başkalarını da gözetmen motivasyonlarını köreltmek ya da onun yerine başka bir şey koymak yerine bunu pekiştirecek bir yola başvurduk. Tüm özendiricileri araştırma projesinin en başında ortaya koyduk; çünkü işin içindeki herkesin –gençler ve yetişkinler- katılım hakkında tam bilgi sahibi olmaları gerektiğini düşündük. Net, yaşa uygun, araştırmanın potansiyel risk ve yararlarını dürüstçe ortaya koyan yazılı ve sözlü bilgiler sağlanması için ciddi çaba harcadık ve katılımın gönüllülük esasına göre olduğunu vurguladık.

Teşekkür sembolü olarak yiyecek sunmama kararı aldık; çünkü genç insanları sağlıksız ya da alerjiye yol açabilecek şeylerden koruma konusunda duyarlıydık. Bunun yerine, araştırmada yer alan herkese, bu iş için ayırdıkları zamanın değerinin bilindiğini göstermek üzere bir katılım sertifikası vermeye karar verdik. Here sertifikanın üzerinde katılan kişinin adı yer alıyordu. Ayrıca, yerlerinde ziyaret ettiğimizde katılımcılara sözlü olarak teşekkürlerimizi de ilettik; anket formunun en başında ve sonunda, bilgilendirme ve onay paketlerinde “teşekkürler” sözcüğüne yer verdik. Çalışmalara katılan çocuklara/ gençlere teşekkürlerimizi simgeleyen çıkartmalar ve geçici dövmele gibi çeşitli armağanlar sunuldu.

Stratejimizin önemli bir bileşenini de finansal özendirici oluşturmaktaydı. Her gence alacağı ödül için bir kutudan kağıt seçme fırsatı tanındı. Az sayıda ve yüksek değerde ödül yerine çok sayıda ve daha az değerli ödüller seçtik (20 dolarlık hediye kuponları). Daha çok kişi tarafından paylaşılacağından bunun daha eşitlikçi bir özendirici olacağını düşündük. Tek tek her ödülün parasal değeri fazla olmamakla birlikte bütçedeki rakam o kadar da az değildi ve çekilişe katılan her gencin dörtte bir kazanma şansı vardı. 20 dolarlık hediye kuponları iTunes hediye kartları, sinema biletleri ve mağaza alışveriş kuponları içeriyordu. Katılan gençlik kuruluşları, zarar vermeme ilkesinden hareketle bizden bir talepte bulundular: Verilen alışveriş kuponları perakende mağaza alışverişi için olmalıydı, perakende zinciri için değil; böylelikle bu kuponlarla alkol satın alma olasılığı da azaltılmış olacaktı.

Anket formuna, “Teşekkürler”, “İlk bölüm tamamlandı bile”, “İyi iş, devam!” gibi motivasyon artırıcı ifadeler yerleştirildi. Bu, pozitif ve uygulanması kolay bir stratejiydi; katılımcıların yorumlarına bakılırsa motivasyon artırıcı ifadeler işe yaramıştı. Bu ifadeler, ayrıca, anket verilerini hazırlarken bize de motivasyon sağladı. Katılım stratejimiz kaynak yoğun iken, anekdot mahiyetindeki kanıtlar ve katılım verileri (katılma tercihi: %60, anket tamamlama oranı: %97) yaklaşımın büyük ölçüde işe yaradığını gösteriyordu.

Kendinize sorular/düşünceler:

Katılım stratejimiz üzerinde düşündüğümüzde, özendiricilere başvururken dikkate almamız gereken hususların ne kadar karmaşık ve katmanlı olduğunu bize açık biçimde gösterdi. Daha sonra, işimizi daha iyi yapmış olabileceğimiz iki alan üzerinde durduk. Birincisi, gençlerin katılımını kolaylaştırmaları açısından bel bağladığımız (onay formlarının teslimi) yetişkinlerin ihtiyaçlarını gözetmede yeterli zamanı ayırmamıştık. Çok sayıda genç katılmak istedi, ancak ebeveyn ya da vasilerinin imzalı onay formu olmadığından bu mümkün olmadı.

Onay formlarının iadesini desteklemek için bir strateji geliştirmiş olsaydık araştırmamız daha etkili olabilirdi. İkincisi, benimsediğimiz katılım stratejisinin gençleri zorla, baskı altında katma gibi bir sonuç vermeyeceğini düşünmüş olsak bile bundan tam emin olamıyoruz. Bu da iki temel soruyu gündeme getiriyor:

1. Gençlerin katılmayı ya da katılmamayı neden tercih ettikleri, bu konudaki karar sürecinde neler hissettikleri gibi hususlara netlik kazandırmak için araştırmamızın bileşenlerini nasıl düzenlememiz gerekir?
2. Sorumlu kişiler ve destekleyenler olarak yetişkinlerin rolü düşünüldüğünde, onların ihtiyaçlarını, araştırma sürecinde neler hissettiklerini, araştırmaya gençlerin katılmasını neden istedikleri ya da istemediklerini daha iyi anlamak için neler yapmalıyız?

Referans

Seymour, K. (2012). 'Using incentives: encouraging and recognising participation in youth research', *Youth Studies Australia*, 31 (3), 51-59.

Katkıda bulunan: K. Seymour, Doktora Adayı, Kriminoloji ve Ceza Adaleti Okulu, Etik, Hukuk, Adalet ve Yönetişim Merkezi, Griffith Üniversitesi, Avustralya.

Örnek durum 22: Farklı bağlamlarda ödeme: Ödeme yerel hassasiyetleri nasıl yansıtabilir?

Arka plan bağlamı:

Genç Yaşamlar çocukluk dönemi yoksulluğu üzerine uluslararası araştırmadır ve Etiyopya'da, Hindistan'ın Andra Pradesh eyaletinde, Peru'da ve Vietnam'da toplam 12 bin çocuğu kapsamaktadır. Burada iki çocuk grubu (kohort) söz konusudur. İzlenen bu iki gruptan daha genç gruptaki çocuklar 2001-2002, diğeri de 1994-95 doğumudur. Çocuklardan, ebeveynlerden ve topluluktaki diğerlerinden veri toplamak için çeşitli araştırma yollarına ve nitel yöntemlere başvurulmaktadır. Bakınız, www.younglives.org.uk

Etik görev:

Araştırma katılımcılarına bunun karşılığında ödeme yapılması ya da belirli bir karşılık verilmesi etik sorunları gündeme getirir. Bu tür ödeme ya da karşılıklar masrafları karşılamak; zaman ayırma, sıkıntı ve olası bir rahatsızlık gibi durumları tazmin etmek; katılımcıların yardımlarından dolayı kendilerine teşekkür etmek için yapılabilir. Bununla birlikte, insanların araştırmaya dâhil olmaları için ikna ya da baskı amacıyla bu tür yollara başvurulmamalı, insanların üzerinde bu yönde herhangi bir baskı oluşturulmamalıdır (Alderson & Morrow, 2004). Yerellerin kimi özellikleri de araştırmaya katılım karşılığında verilebilecek olanlara ilişkin kararları etkileyebilir. Aynı araştırma kapsamındaki farklı mahaller farklı karşılık verme biçimlerini gerektirebilir.

Araştırmaya katılım karşılığında bir şeyler verilmesi konusunu çevreleyen etik ikilemler, örneğin Genç Yaşamlardaki araştırma mahalleri gibi akut yoksulluk yaşanan yerlerde açıkça ortaya çıkmıştır. Nitel araştırmacının ilk turunda araştırma ekibi, bir şeyi fark etmiştir: İnsanlar Genç Yaşamları bir yardım kuruluşu, alınan parayı da yardım olarak algılamışlardır. İkinci turda araştırmacılar bu konuda daha özenli davranmış, kuruluşun genel olarak topluluklara, özel olarak da araştırmaya katılan hanelere ve çocuklara yardım yapan bir kuruluş olmadığını açıklamışlardır. Gelgelelim, her turda araştırmacılar insanların kendilerinden sürekli yardım istediğini bildirmiştir. (Bu, gelişmekte olan ülkelere özgü olmayıp her yerde geçerlidir). Eğer araştırmacının amacına ilişkin olarak örneğin bunun çocuklara kişisel yardım

ISBN: 978-88-6522-023-8

Uluslararası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs,
Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66
Faks: +90 312 266 46 78
e-mail:icc@icc.org.tr

www.icc.org.tr

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.

